

СЪД НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ
TRIBUNAL DE JUSTICIA DE LA UNIÓN EUROPEA
SOUDNÍ DVŮR EVROPSKÉ UNIE
DEN EUROPÆISKE UNIONS DOMSTOL
GERICHTSHOF DER EUROPÄISCHEN UNION
EUROOPA LIIDU KOHUS
ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ
COURT OF JUSTICE OF THE EUROPEAN UNION
COUR DE JUSTICE DE L'UNION EUROPÉENNE
CÚIRT BHREITHIÚNAIS AN AONTAIS EORPAIGH
SUD EUROPSKE UNIE
CORTE DI GIUSTIZIA DELL'UNIONE EUROPEA

EIROPAS SAVIENĪBAS TIESA
EUROPOS SĄJUNGOS TEISINGUMO TEISMAS
AZ EURÓPAI UNIÓ BÍRÓSÁGA
IL-QORTI TAL-ĠUSTIZZJA TAL-UNJONI EWROPEA
HOF VAN JUSTITIE VAN DE EUROPESE UNIE
TRYBUNAŁ SPRAWIEDLIWOŚCI UNII EUROPEJSKIEJ
TRIBUNAL DE JUSTIÇA DA UNIÃO EUROPEIA
CURTEA DE JUSTIȚIE A UNIUNII EUROPENE
SÚDNY DVOR EURÓPSKEJ ÚNIE
SODIŠČE EVROPSKE UNIJE
EUROOPAN UNIONIN TUOMIOISTUIN
EUROPEISKA UNIONENS DOMSTOL

OPINIA RZECZNICZKI GENERALNEJ
LAILI MEDINY
przedstawiona w dniu 11 września 2025 r.¹

Sprawa C-471/24

**J.J.
przeciwko
PKO BP S.A.**

[wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Sąd
Okręgowy w Częstochowie (Polska)]

Odesłanie prejudycjalne – Nieuczciwe warunki umowne – Dyrektywa 93/13/WE
– Umowa o kredyt hipoteczny ze zmienną stopą oprocentowania – Warunek
umowny przewidujący ustalenie oprocentowania na podstawie wskaźnika
referencyjnego w rozumieniu rozporządzenia (UE) 2016/1011 – Kluczowy
wskaźnik referencyjny – Wskaźnik referencyjny WIBOR – Wymóg przejrzystości

¹ Język oryginału: angielski.

1. Przedmiotowy wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy zgodności z dyrektywą 93/13/EWG² warunków umownych przewidujących zmienne oprocentowanie oparte na wskaźniku referencyjnym WIBOR (Warsaw Interbank Offered Rate) w umowach kredytu hipotecznego. Wniosek złożono w ramach postępowania między J.J., konsumentem, a PKO BP S.A. (zwanym dalej „PKO”), bankiem z siedzibą w Polsce, toczącego się w przedmiocie (i) zwrotu części kwot zapłaconych przez konsumenta na rzecz banku na podstawie umowy o kredyt hipoteczny o zmiennej stopie oprocentowania oraz (ii) niewykonalności lub nieważności warunku tej umowy dotyczącego ustalenia oprocentowania.

2. Nowatorski charakter niniejszej sprawy przejawia się tym, że umowa o kredyt hipoteczny opiera się na kluczowym wskaźniku referencyjnym w rozumieniu rozporządzenia (UE) 2016/1011³, a mianowicie wskaźniku WIBOR. W kredytach hipotecznych udzielanych od 2013 r. wskaźnik WIBOR jest stosowany jako wskaźnik referencyjny w 98,5 % wszystkich kredytów udzielanych gospodarstwom domowym w Polsce. Nie ulega wątpliwości, że niniejsza sprawa ma szczególne znaczenie dla polskiego sektora kredytów hipotecznych, zwłaszcza w zakresie, w jakim stosuje on wskaźnik WIBOR⁴.

I. Ramy prawne

3. Na potrzeby niniejszej opinii wystarczy odnieść się do ustawy z dnia 23 marca 2017 r. o kredycie hipotecznym oraz o nadzorze nad pośrednikami kredytu hipotecznego i agentami (zwanej dalej „ustawą z dnia 23 marca 2017 r. o kredycie hipotecznym oraz o nadzorze nad pośrednikami kredytu hipotecznego i agentami”⁵, której art. 29 ust. 1 i 2 stanowi, co następuje:

„1. Umowa o kredyt hipoteczny określa elementy wymienione w art. 69 ust. 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe^[6] oraz:

[...]

² Dyrektywa Rady z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U. 1993, L 95, s. 29).

³ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 8 czerwca 2016 r. w sprawie indeksów stosowanych jako wskaźniki referencyjne w instrumentach finansowych i umowach finansowych lub do pomiaru wyników funduszy inwestycyjnych i zmieniające dyrektywy 2008/48/WE i 2014/17/UE oraz rozporządzenie (UE) nr 596/2014 (Dz.U. 2016, L 171, s. 1).

⁴ Zobacz motyw 10 rozporządzenia wykonawczego Komisji (UE) 2019/482 z dnia 22 marca 2019 r. zmieniającego rozporządzenie wykonawcze (UE) 2016/1368 ustanawiające wykaz kluczowych wskaźników referencyjnych stosowanych na rynkach finansowych na podstawie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1011 (Dz.U. 2019, L 82, s. 26).

⁵ Dz.U. 2017, poz. 819, z późn. zm., zwana dalej „ustawą o kredycie hipotecznym”.

⁶ Dz.U. 2023, poz. 2488, z późn. zm.

8) sposób i warunki ustalania stopy procentowej, na podstawie której jest obliczana wysokość rat kapitałowo-odsetkowych.

[...]

2. Jeżeli strony nie uzgodniły stałej stopy oprocentowania kredytu hipotecznego, sposób ustalania stopy procentowej, o którym mowa w ust. 1 pkt 8, określa się jako wartość wskaźnika referencyjnego oraz wysokość marży ustalonej w umowie o kredyt hipoteczny”.

II. Okoliczności faktyczne leżące u podstaw sporu w postępowaniu głównym i pytania prejudycjalne

4. Jak wynika z postanowienia odsyłającego, w dniu 18 czerwca 2019 r. powód w postępowaniu głównym, J.J., który jest konsumentem, skontaktował się z PKO w celu uzyskania kredytu hipotecznego w wysokości 400 000 zł (PLN) (około 96 700 EUR). Przy tej okazji został on poinformowany m.in. o ryzyku związanym ogólnie z kredytami o zmiennej stopie oprocentowania. Nie otrzymał żadnych informacji na temat tego, jak działa mający zastosowanie konkretny wskaźnik referencyjny.

5. W dniu 1 sierpnia 2019 r. strony postępowania głównego zawarły umowę o kredyt hipoteczny z okresem spłaty wynoszącym 20 lat na łączną kwotę 413 436,69 PLN (około 100 000 EUR) z przeznaczeniem na zakup lokalu mieszkalnego (zwaną dalej „sporną umową”). Kredit ten był kredytem o zmiennej stopie oprocentowania, obliczanym na podstawie wskaźnika WIBOR 6M, który w dniu zawarcia umowy wynosił 1,79 %, powiększonego o stałą marżę w wysokości 1,85 %, przy czym obowiązująca zmienna stopa oprocentowania była poddawana korekcie stosownie do zmian tego wskaźnika w okresach półrocznych (opisany warunek zwany jest dalej „spornym warunkiem umownym”).

6. W ogólnych warunkach spornej umowy wskaźnik WIBOR 6M opisano jako wskaźnik referencyjny sześciomiesięcznych depozytów złotych na polskim rynku międzybankowym, ustalany zgodnie z regulaminem dotyczącym m.in. wskaźnika referencyjnego WIBOR i publikowany na stronie informacyjnej „administratora” tego wskaźnika⁷, którym to administratorem jest GPW Benchmark S.A. Warunki szczegółowe spornej umowy wskazują, że PKO poinformował kredytobiorcę o ryzyku związanym ze zmiennym oprocentowaniem, które w przypadku wzrostu wskaźnika referencyjnego skutkuje wzrostem kwoty należnych odsetek, a zatem wzrostem rat miesięcznych. Informacje na ten temat zawarte są również w ogólnych warunkach umowy.

⁷ „Administrator” oznacza osobę fizyczną lub prawną sprawującą kontrolę nad opracowywaniem wskaźnika referencyjnego. Zobacz art. 3 ust. 1 pkt 6 rozporządzenia 2016/1011.

7. Następnie strony postępowania głównego zawarły aneks do spornej umowy określający szczegółowe zasady mające zastosowanie w przypadku istotnej zmiany wskaźnika WIBOR 6M lub w przypadku zaprzestania publikacji wskaźnika WIBOR 6M. Po bezskutecznym wniesieniu do PKO skargi w przedmiocie zgodności z prawem spornego warunku umownego J.J. wytoczył powództwo przeciwko temu bankowi.

8. Sąd Okręgowy w Częstochowie (Polska), będący sądem odsyłającym, stwierdza, że ze stanowiska J.J. wynika, iż PKO nie udzielił rzetelnych, zrozumiałych i pełnych informacji dotyczących ryzyka związanego ze zmiennym oprocentowaniem oraz metodą ustalania wskaźnika WIBOR 6M. Powód twierdzi, że wynika to w szczególności z kwestii wpływu, jaki banki, w tym PKO, mogą wywierać na ustalanie tego wskaźnika niezależnie od rzeczywistych warunków gospodarczych panujących na rynku międzybankowym i w rzeczywistości gospodarczej, przez co zapewniają sobie w ten sposób „ukrytą marżę”. Uważa on, że warunki dotyczące zmiennego oprocentowania powinny natomiast dotyczyć wyłącznie wskaźników obiektywnych, na które strony nie mogą w żaden sposób oddziaływać. J.J. stoi na stanowisku, że w rezultacie PKO ma możliwość wpływania na poziom jego zobowiązań odsetkowych, a także uważa, że bank przeniósł całość ryzyka stopy procentowej na niego jako konsumenta. J.J. uważa też, że PKO nie przekazał mu informacji o charakterze wskaźnika WIBOR 6M, wskutek czego nie był on w stanie ocenić ekonomicznych konsekwencji zaciągniętych przez siebie zobowiązań.

9. PKO kwestionuje argumenty J.J. dotyczące braku powiązania między wskaźnikiem WIBOR 6M a faktycznymi transakcjami, w których jest on stosowany, możliwości manipulowania tym wskaźnikiem przez banki oraz istnienia między bankami porozumienia o charakterze antykonkurencyjnym mającego na celu ustalanie między sobą wartości WIBOR. Zasadniczo PKO podnosi, że J.J. został prawidłowo poinformowany o ryzyku związanym z zawarciem umowy o kredyt hipoteczny o zmiennej stopie oprocentowania.

10. Sąd odsyłający uważa, że chociaż w ustawie o kredycie hipotecznym nie wskazano wyraźnie nazwy wskaźnika referencyjnego, to nie ma wątpliwości, zważywszy w szczególności na rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) 2016/1368⁸, że „wskaźnikiem referencyjnym”, o którym mowa w art. 29 ust. 2 tej ustawy, jest kluczowy wskaźnik referencyjny WIBOR. W tym kontekście sąd odsyłający dąży do doprecyzowania zakresu obowiązku informacyjnego kredytodawcy wobec konsumenta w celu ustalenia, czy kredytodawca musi uwzględnić następujące kwestie: a) sposób ustalania wskaźnika referencyjnego; b) czynniki wpływające na jego wysokość; c) ewentualne problemy związane

⁸ Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) 2016/1368 z dnia 11 sierpnia 2016 r. ustanawiające wykaz kluczowych wskaźników referencyjnych stosowanych na rynkach finansowych na podstawie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1011. W dniu 22 marca 2019 r. wskaźnik WIBOR został wpisany do rozporządzenia 2019/482 jako kluczowy wskaźnik referencyjny zgodnie z art. 20 ust. 1 lit. b) rozporządzenia 2016/1011.

z przejrzystością wskaźnika⁹; d) swobodę decyzyjną banków w przedstawianiu odpowiednich danych; e) kryteria stosowane przez banki przy zestawianiu tych danych; f) fakt, że dane dostarcza sam kredytodawca; oraz g) sposób zestawiania i przetwarzania danych przez kredytodawcę na szczeblu wewnętrznym.

11. W tych okolicznościach Sąd Okręgowy w Częstochowie postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„[1]) Czy art. 1 ust. 2 [dyrektywy 93/13] należy interpretować w ten sposób, że pozwala on na badanie postanowień umownych dotyczących zmiennego oprocentowania w oparciu o wskaźnik referencyjny WIBOR?

[2]) W przypadku pozytywnej odpowiedzi na pytanie pierwsze, czy art. 4 ust. 2 [dyrektywy 93/13] należy interpretować w ten sposób, że pozwala on na badanie postanowień umownych dotyczących zmiennego oprocentowania w oparciu o wskaźnik referencyjny WIBOR?

[3]) W przypadku pozytywnej odpowiedzi na pytania pierwsze i drugie, czy art. 3 ust. 1 [dyrektywy 93/13] należy interpretować w ten sposób, że zapisy umowy dotyczące zmiennego oprocentowania w oparciu o wskaźnik referencyjny WIBOR można traktować jako stojące w sprzeczności z wymogami dobrej wiary i powodujące znaczącą nierównowagę wynikających z umowy praw i obowiązków stron ze szkodą dla konsumenta, z uwagi na niewłaściwe poinformowanie konsumenta odnośnie do narażenia na ryzyko zmiennej stopy procentowej, w tym w szczególności niewskazaniu, w jaki sposób ustala się wskaźnik referencyjny będący podstawą ustalania zmiennego oprocentowania i jakie wątpliwości są związane z jego nietransparentnością, oraz nierównomierny rozkład tego ryzyka na strony umowy?

[4]) W przypadku pozytywnej odpowiedzi na wcześniejsze pytania, czy art. 6 ust. 1 w związku z art. 3 ust. 1 i 2 zdanie drugie oraz art. 2 [dyrektywy 93/13] należy interpretować w ten sposób, iż w przypadku uznania za nieuczciwe postanowienia umownego dotyczącego zmiennego oprocentowania w oparciu o wskaźnik referencyjny WIBOR możliwe jest dalsze funkcjonowanie umowy, w której wysokość oprocentowania kwoty kapitału kredytu będzie się opierała na drugim składniku ustalającym wysokość oprocentowania zawartym w umowie, to jest stałej marży banku, co spowoduje zmianę oprocentowania kredytu ze zmiennego na stałe?”.

12. Uwagi na piśmie zostały przedłożone przez J.J., PKO, rządy czeski, polski i portugalski, a także przez Komisję Europejską. W dniu 11 czerwca 2025 r.

⁹ Powołuje się on w tym względzie na fakt, że wskaźnik WIBOR 6M opiera się na danych nietransakcyjnych dostarczanych przez same banki, co znaczy, że banki te nie zawierają między sobą żadnych rzeczywistych transakcji na podstawie tych danych.

wszystkie strony, z wyjątkiem rządu czeskiego, przedstawiły swoje stanowiska ustnie podczas rozprawy przed Trybunałem.

III. Ocena

13. Zgodnie z wnioskiem Trybunału niniejsza opinia będzie dotyczyła jedynie pytań prejudycjalnych pierwszego, drugiego i trzeciego.

14. Na wstępie pragnę wyjaśnić, że – jak potwierdzono na rozprawie – J.J. nie dąży do zakwestionowania zgodności wskaźnika WIBOR jako takiego z przepisami krajowymi lub przepisami prawa Unii (tj. z rozporządzeniem 2016/1011). Nie kwestionuje on również metody ustalania wartości tego wskaźnika ani co do zasady stosowania wskaźnika WIBOR w umowach o kredyt hipoteczny o zmiennej stopie oprocentowania. J.J. twierdzi natomiast, że fakt uznania wskaźnika WIBOR za kluczowy wskaźnik referencyjny nie oznacza, że PKO może ignorować prawo konsumenta do uzyskania dokładnej, wyczerpującej i rzetelnej informacji na temat kosztów kredytu hipotecznego.

A. Wprowadzenie

15. Tytułem wstępu należy wyjaśnić pojęcie „wskaźnika referencyjnego” (ang. benchmark) w świetle rozporządzenia 2016/1011. W art. 3 ust. 1 pkt 3 tego rozporządzenia „wskaźnik referencyjny” zdefiniowano jako „dowolny indeks stanowiący odniesienie do określenia kwoty przypadającej do zapłaty z tytułu instrumentu finansowego lub umowy finansowej lub do określenia wartości instrumentu finansowego”. Z art. 34 ust. 1 lit. a) i art. 34 ust. 6 lit. b) rozporządzenia 2016/1011 wynika, że zezwolenie na administrowanie wskaźnikami referencyjnymi takimi jak WIBOR jest udzielane decyzją administracyjną wydawaną przez właściwy organ – w Polsce jest nim Komisja Nadzoru Finansowego (KNF) – po zbadaniu zgodności danego wskaźnika referencyjnego z wymogami wspomnianego rozporządzenia¹⁰. Celem decyzji KNF jest ustalenie, czy proces opracowywania wskaźnika WIBOR przez administratora wskaźnika WIBOR (w tym regulamin WIBOR¹¹) jest zgodny z wymogami prawa Unii.

¹⁰ KNF wydała taką decyzję w odniesieniu do wskaźnika WIBOR w dniu 16 grudnia 2020 r.; stwierdziła w niej, że proces administratora polegający na opracowywaniu wskaźnika WIBOR jest zgodny z wymogami prawa Unii.

¹¹ Zobacz strona internetowa z regulaminami GPW Benchmark, w szczególności „Regulamin Stawek Referencyjnych WIBID i WIBOR”, Warszawa, 30 listopada 2017 r. (na potrzeby niniejszej opinii zwany dalej „regulaminem WIBOR”), https://www.gpwbenchmark.pl/pub/BENCHMARK/files/WIBID_WIBOR/Regulamin_Stawek_Referencyjnych_WIBID_WIBOR_1.02.18.pdf.

16. W szczególności metoda stosowana do ustalania stawek referencyjnych WIBOR¹² wskazuje zasadniczo, że „stawki referencyjne” są referencyjnymi stopami procentowymi, z zastosowaniem których wybrane banki są skłonne deponować lub pożyczać sobie wzajemnie środki na określone terminy. Wspomniane stawki referencyjne są ustalane przez administratora (GPW Benchmark) w oparciu o „zatwierdzone kwotowania” przedstawione przez uczestniczące banki w procesie zwanym „fixingiem”¹³. Do ustalenia stawki wymagane jest co najmniej sześć kwotowań banków. Szczegółowe zasady dotyczące kwotowania, kryteriów wyboru uczestników i ich obowiązków określono w „Kodeksie postępowania” dostępnym na stronie internetowej GPW Benchmark. Fixing odbywa się w każdy dzień roboczy. Stawki referencyjne określa się dla następujących „terminów depozytów”: „1 dzień roboczy – overnight (O/N)”, „1 dzień roboczy – tomorrow/next (T/N)”, „1 tydzień (SW)”, „2 tygodnie (2W)”, „1 miesiąc (1M)”, „3 miesiące (3M)”, „6 miesięcy (6M)” – a więc termin depozytu będący przedmiotem sporu w postępowaniu głównym, „9 miesięcy (9M)” i „1 rok (1Y)”¹⁴¹⁵. Co do zasady dane do obliczenia wskaźnika WIBOR muszą obejmować rzeczywiste transakcje, ale jeżeli takie dane nie są dostępne lub nie są wystarczające, można zamiast nich posłużyć się możliwymi do zweryfikowania danymi nietransakcyjnymi (czyli kwotowaniami lub „stawkami offer”)¹⁶. Wskaźnik WIBOR jest ustalany metodą uśredniania na podstawie szeregu kwotowań przedstawionych przez uczestniczące banki¹⁷. Stawki WIBOR są publikowane w każdy dzień roboczy i publicznie dostępne¹⁸.

¹² WIBOR jest „wskaźnikiem referencyjnym stóp procentowych” w rozumieniu art. 3 ust. 1 pkt 22 i 25 rozporządzenia 2016/1011. WIBID to inny wskaźnik stosowany w Polsce, oznacza Warsaw Interbank Bid Rate. Opieram się na informacjach dostępnych na stronie internetowej GPW poświęconej regulaminowi wskaźnika.

¹³ W art. 11 rozporządzenia 2016/1011 określono wymogi dotyczące danych wejściowych do celów opracowania wskaźnika referencyjnego (zob. także pkt 52 niniejszej opinii). Artykuł 12 tego rozporządzenia określa wymogi dotyczące metody wyznaczania wskaźników referencyjnych takich jak WIBOR.

¹⁴ Artykuł 15 rozporządzenia 2016/1011 reguluje kodeks postępowania, który ma być przestrzegany przez podmioty przekazujące dane (na przykład banki) i który musi w szczególności obejmować zasady dotyczące korzystania ze swobody uznania w zakresie przekazywania danych bazowych. W przypadku konieczności wprowadzenia istotnych zmian w metodzie lub definicji stawek referencyjnych administrator przeprowadza konsultacje publiczne z udziałem zainteresowanych stron, takich jak użytkownicy stawek, odpowiednie organy i polski bank centralny.

¹⁵ Regulamin WIBOR, s. 9.

¹⁶ Zobacz M. Kosiorowski, A. Szczęsna, *WIBOR litigation, part 1: Can the WIBOR benchmark be challenged as the basis for setting variable interest rates?*, 12 czerwca 2025 r., <https://codozasady.pl/en/p/wibor-litigation-part-1-can-the-wibor-benchmark-be-challenged-as-the-basis-for-setting-variable-interest-rates->.

¹⁷ Metoda ta jest następująca: (i) dziesięć kwotowań lub więcej: średnia stawek po wykluczeniu dwóch najwyższych i dwóch najniższych kwotowań; (ii) osiem lub dziewięć kwotowań: średnia po wykluczeniu najwyższego i najniższego kwotowania; (iii) sześć lub siedem kwotowań:

B. W przedmiocie pierwszego pytania prejudycjalnego: czy dyrektywa 93/13 ma zastosowanie?

17. W pierwszym pytaniu prejudycjalnym sąd odsyłający zwraca się zasadniczo z pytaniem, czy art. 1 ust. 2 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że wyklucza on z zakresu stosowania tej dyrektywy warunek umowny uwzględniony w umowie o kredyt hipoteczny zawartej między konsumentem a przedsiębiorcą, który to warunek stanowi, że oprocentowanie mające zastosowanie do tej umowy składa się ze wskaźnika referencyjnego (w niniejszej sprawie: wskaźnika WIBOR) i stałej marży banku.

18. Sąd odsyłający pyta o samą możliwość zastosowania dyrektywy 93/13, biorąc pod uwagę (i) swoje uwagi dotyczące mającego zastosowanie przepisu prawa krajowego¹⁹ oraz (ii) fakt, że art. 1 ust. 2 dyrektywy 93/13 *wyłącza* z zakresu jej stosowania między innymi „warunki umowy odzwierciedlające obowiązujące przepisy ustawowe lub wykonawcze”.

19. Z orzecznictwa Trybunału jasno wynika, że powyższe wyłączenie podlega ścisłej wykładni²⁰. Aby wyłączenie to mogło mieć zastosowanie, muszą zostać spełnione dwa warunki: dany warunek umowny musi być odzwierciedleniem przepisu ustawowego lub wykonawczego, a ponadto przepis ten powinien mieć charakter bezwzględnie wiążący. Trybunał orzekł, że aby stwierdzić, czy przesłanki te są spełnione, sąd krajowy musi ustalić, czy dany warunek umowny odzwierciedla przepisy prawa krajowego, które znajdują zastosowanie w sposób bezwzględnie wiążący wobec stron umowy niezależnie od ich wyboru, czy też przepisy mające charakter dyspozytywny, a więc mające zastosowanie w braku odmiennych ustaleń między stronami w tym zakresie²¹.

20. Zgodnie z orzecznictwem warunek umowny można uznać za „odzwierciedlający” przepis ustawowy lub wykonawczy (a tym samym wyłączony z zakresu stosowania dyrektywy 93/13) tylko wówczas, gdy można uznać, iż wyraża on w konkretny sposób tę samą normę prawną co norma ujęta w tym obowiązującym przepisie²².

średnia arytmetyczna wszystkich kwotowań; oraz (iv) pięć kwotowań lub mniej: nie określa się wskaźnika WIBOR dla tego okresu.

¹⁸ Stawki referencyjne na dany dzień roboczy publikowane są na stronie internetowej administratora, zob. regulamin WIBOR, pkt 7.1.

¹⁹ Zobacz pkt 10 niniejszej opinii.

²⁰ Zobacz wyrok z dnia 30 maja 2024 r., Raiffeisen Bank (C-176/23, EU:C:2024:443, pkt 22 i przytoczone tam orzecznictwo).

²¹ Wyrok z dnia 3 marca 2020 r., Gómez del Moral Guasch (C-125/18, zwany dalej „wyrokiem Gómez del Moral Guasch I”, EU:C:2020:138, pkt 31, 32 i przytoczone tam orzecznictwo).

²² Zobacz wyrok z dnia 30 maja 2024 r., Raiffeisen Bank (C-176/23, EU:C:2024:443, pkt 27 i przytoczone tam orzecznictwo).

21. W odniesieniu do wskaźnika referencyjnego Trybunał orzekł już, że wyłączenie przewidziane w art. 1 ust. 2 dyrektywy 93/13 nie ma zastosowania, jeżeli dane uregulowanie krajowe ustanawia jedynie ogólne ramy ustalania stopy procentowej tej umowy, pozostawiając przedsiębiorcy swobodę uznania w odniesieniu do wyboru zarówno wskaźnika referencyjnego tej stopy, jak i wysokości stałej marży, którą można dodać do tej stopy²³.

22. Z postanowienia odsyłającego wynika, że w spornej umowie oprocentowanie było oparte na wskaźniku WIBOR 6M oraz na stałej marży w wysokości 1,85 %²⁴.

23. Powstaje pytanie, czy ten warunek umowny można uznać za odzwierciedlający przepis bezwzględnie obowiązujący w rozumieniu orzecznictwa Trybunału (przytoczonego w pkt 19 niniejszej opinii). Artykuł 29 ust. 2 ustawy o kredycie hipotecznym stanowi, że jeżeli strony nie uzgodniły stałej stopy oprocentowania kredytu hipotecznego, to sposób ustalania stopy procentowej określa się jako wartość wskaźnika referencyjnego oraz wysokość marży ustalonej w umowie o kredyt hipoteczny. Przepis ten ustanawia zatem ogólne ramy ustalania stopy procentowej umowy o kredyt hipoteczny o zmiennej stopie oprocentowania, ponieważ stanowi, że zmienne oprocentowanie składa się ze wskaźnika referencyjnego i ze stałej marży banku, przy czym w ustawie nie określono konkretnego wskaźnika, który ma być zastosowany. Przepis ten nie wydaje się nakładać obowiązku stosowania wskaźnika referencyjnego WIBOR. Z zastrzeżeniem weryfikacji przez sąd odsyłający, posłużenie się przez ustawodawcę krajowego ogólnym sformułowaniem w celu określenia zasad stosowania zmiennego oprocentowania wydaje się wskazywać, że art. 29 ust. 2 ustawy o kredycie hipotecznym należy traktować jako przepis ogólny, pozostawiający uczestnikom rynku pewien zakres swobody w przyjęciu konkretnego wskaźnika, jego stawki i dokładnej stałej marży. W związku z tym sporny warunek umowny, który stanowi, że oprocentowanie jest oparte na wskaźniku WIBOR i stawce 6M oraz na stałej marży w wysokości 1,85 %, nie wydaje się odzwierciedlać dosłownie treści powyższego przepisu krajowego. Wreszcie, prawo Unii nie przewiduje obowiązku stosowania określonego wskaźnika. Samo rozporządzenie 2016/1011 nie narzuca stosowania konkretnego wskaźnika, a w szczególności wskaźnika WIBOR 6M.

24. Z tych względów, z zastrzeżeniem weryfikacji przez sąd odsyłający, należy stwierdzić, że art. 29 ust. 2 ustawy o kredycie hipotecznym nie wydaje się ustanawiać w sposób jasny i jednoznaczny stosowania *określonego wskaźnika referencyjnego i jego stawki*, a w szczególności wskaźnika WIBOR 6M. Przepis ten nie nakłada na kredytodawców obowiązku stosowania w umowach kredytu hipotecznego wskaźnika WIBOR ani, co więcej, żadnego innego konkretnego

²³ Ibidem, pkt 33. Zobacz także pkt 36 tego wyroku.

²⁴ Zobacz s. 5 postanowienia odsyłającego (wersja francuskojęzyczna; dalej wersja ta zwana jest ogólnie „postanowieniem odsyłającym”).

wskaźnika referencyjnego. Jak argumentowała ponadto podczas rozprawy Komisja, wydaje się, że nie istnieją żadne przeszkody prawne, które uniemożliwiałyby kredytodawcom stosowanie wskaźnika innego niż WIBOR, i że chociaż WIBOR dominuje na polskim rynku, to nie jest jedynym dostępnym wskaźnikiem. Ponownie z zastrzeżeniem weryfikacji przez sąd odsyłający, wydaje się, że istnieją inne wskaźniki, którymi potencjalnie można by się posłużyć, takie jak wskaźnik WIRON (Warsaw Interest Rate Overnight)²⁵, wskaźnik referencyjny POLONIA²⁶ czy też jakikolwiek inny wskaźnik zatwierdzony przez właściwy organ. W związku z tym w momencie zawierania umowy PKO – przy uwzględnieniu w rzeczonej umowie warunku umownego dotyczącego zmiennej stopy procentowej – dysponował pewnym marginesem swobody, w szczególności w odniesieniu do wskaźnika referencyjnego i jego stawki.

25. Sąd odsyłający uważa jednak, że nie ma wątpliwości, iż wskaźnik referencyjny, o którym mowa w art. 29 ust. 2 ustawy o kredycie hipotecznym, należy rozumieć jako wskaźnik WIBOR. Wyjaśnia on dalej, że nawet do 90 % umów o kredyt konsumencki w Polsce opiera się na zmiennym oprocentowaniu i na wskaźniku WIBOR jako wskaźniku referencyjnym.

26. Jak wspomniano powyżej, warunek umowny jest wyłączony z zakresu stosowania dyrektywy 93/13, jeżeli odzwierciedla on bezwzględnie obowiązujący przepis ustawowy lub wykonawczy. W związku z tym Trybunał orzekł, jak wynika z motywu trzynastego dyrektywy 93/13, że wyłączenie z zakresu stosowania tej dyrektywy przewidziane w jej art. 1 ust. 2 obejmuje przepisy prawa krajowego mające zastosowanie między umawiającymi się stronami, niezależnie od dokonanego przez nie wyboru. Wyłączenie to jest uzasadnione tym, że słusznie należy zakładać, iż prawodawca krajowy ustanowił równowagę pomiędzy ogółem praw i obowiązków stron niektórych umów, którą to równowagę prawodawca Unii miał wyraźnie zamiar zachować²⁷.

27. Z orzecznictwa Trybunału wynika, że tylko wyraźna decyzja ustawodawcy o wprowadzeniu konkretnego przepisu bezwzględnie obowiązującego może uzasadniać – dla celów art. 1 ust. 2 dyrektywy 93/13 – domniemanie faktycznego utrzymania równowagi między wszystkimi prawami, do których ochrony dąży prawo Unii. Tego rodzaju skutki nie mogą wynikać z praktyki profesjonalnych podmiotów działających na rynku, nawet jeśli jest to praktyka zdecydowanie dominująca.

²⁵ Zobacz K. Samplawski, *WIBOR pod lupą TSUE – analiza prawna pytań prejudycjalnych – pytanie nr 1*, 11 września 2024 r., <https://www.bankowebezprawie.pl/wibor-pod-lupa-tsue-analiza-prawna-pytan-prejudycjalnych-pytanie-nr-1/>.

²⁶ Jak argumentował J.J. w uwagach przedstawionych Trybunałowi.

²⁷ Wyrok z dnia 10 czerwca 2021 r., Prima banka Slovensko (C-192/20, EU:C:2021:480, pkt 32 i przytoczone tam orzecznictwo).

28. Jak wyjaśniono w pkt 16 niniejszej opinii, wskaźnik referencyjny określany jest nie tylko poprzez wybór wskaźnika, ale także poprzez wybór rodzaju jego stawki referencyjnej. Zgodnie z rozporządzeniem 2016/1011 administrator wskaźnika referencyjnego publikuje lub udostępnia m.in. główne elementy metody, jaką stosuje do ustalania wskaźników referencyjnych²⁸. Z zastrzeżeniem weryfikacji przez sąd krajowy, jak wynika z ogólnodostępnych informacji, administrator WIBOR określił taką metodę dla różnych stawek referencyjnych WIBOR, w tym WIBOR 1M, WIBOR 3M, WIBOR 6M i WIBOR 1Y²⁹. Wynika z tego, że metoda przyjęta przez administratora wskaźnika referencyjnego w celu wdrożenia wymogów rozporządzenia 2016/1011 pozostawia kredytodawcom pewien zakres uznania w wyborze konkretnego wskaźnika referencyjnego lub konkretnej stawki wskaźnika.

29. Z powyższych rozważań wynika, jak słusznie zauważył rząd czeski, że ponieważ wyłączenie przewidziane w art. 1 ust. 2 dyrektywy 93/13 należy interpretować ściśle, nie ma możliwości wyłączenia z zakresu stosowania tej dyrektywy sytuacji innych niż te, w których warunek umowny jest odzwierciedleniem bezwzględnie obowiązującego przepisu ustawowego lub wykonawczego³⁰. Okoliczność, że wskaźnik WIBOR znajduje się w wykazie kluczowych wskaźników referencyjnych, o którym mowa w art. 20 ust. 1 rozporządzenia 2016/1011³¹, sama w sobie nie uzasadnia wyłączenia z zakresu stosowania dyrektywy 93/13 warunku umownego, który odnosi się do wskaźnika WIBOR. Uwzględnienie go w wykazie stanowi wyraz uznania rynkowego znaczenia³² wskaźnika WIBOR, a nie wyraz wyboru legislacyjnego dokonanego przez krajowego ustawodawcę w rozumieniu analizowanego powyżej orzecznictwa Trybunału.

30. Co więcej, z art. 1 rozporządzenia 2016/1011 i z jego motywu 6 wynika, że jednym z kluczowych celów ustanowienia wspólnych ram regulacyjnych dla wskaźników referencyjnych (indeksów stosowanych jako wskaźniki referencyjne) na szczeblu Unii było zapewnienie wysokiego poziomu ochrony konsumentów („mające[go] na celu zapewnienie dokładności i rzetelności indeksów stosowanych [...] jako wskaźniki referencyjne w [...] umowach finansowych”). Sprzeczne z tym celem byłoby, gdyby zastosowanie takiego wskaźnika referencyjnego – w sytuacji, w której kredytodawca zachowuje pewien zakres uznania co do wyboru konkretnego wskaźnika i stawki takiego wskaźnika, który ma być zastosowany w spornym warunku umownym – miało wykluczać sądową

²⁸ Artykuł 13 rozporządzenia 2016/1011, zatytułowany „Przejrzystość metody”.

²⁹ Zobacz pkt 15 niniejszej opinii.

³⁰ Zobacz pkt 19 niniejszej opinii.

³¹ Na mocy rozporządzenia 2019/482.

³² Zobacz motyw 10 rozporządzenia 2019/482.

kontrolę uczciwego charakteru takiego warunku umownego lub jego nieuczciwego charakteru.

31. W świetle powyższego proponuję, aby na pierwsze zadane pytanie odpowiedzieć, że art. 1 ust. 2 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, iż warunek umowny uwzględniony w umowie o kredyt hipoteczny zawartej między konsumentem a przedsiębiorcą, który to warunek przewiduje, że oprocentowanie mające zastosowanie do kredytu jest oprocentowaniem zmiennym opartym na wskaźniku referencyjnym WIBOR 6M, jest objęty zakresem stosowania tej dyrektywy, jeżeli przepisy krajowe nie przewidują obowiązkowego stosowania tego wskaźnika i jego określonej stawki, niezależnie od wyboru dokonanego przez strony umowy.

C. W przedmiocie drugiego pytania prejudycjalnego: wymóg przejrzystości warunków umownych

32. Jeżeli Trybunał przychyli się do mojej odpowiedzi na pierwsze pytanie prejudycjalne, konieczne będzie przeanalizowanie drugiego pytania sądu odsyłającego. W pytaniu tym sąd odsyłający zmierza zasadniczo do ustalenia, czy art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 pozwala na ocenę nieuczciwego charakteru warunku uwzględnionego w umowie o kredyt hipoteczny zawartej między konsumentem a przedsiębiorcą, który to warunek przewiduje zastosowanie do tej umowy zmiennego oprocentowania opartego na wskaźniku referencyjnym WIBOR.

33. Artykuł 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 stanowi, że ocena nieuczciwego charakteru warunków umownych nie dotyczy ani określenia głównego przedmiotu tej umowy, ani relacji ceny i wynagrodzenia do dostarczonych w zamian towarów lub usług, o ile warunki te zostały wyrażone prostym i zrozumiałym językiem. Sąd odsyłający może zatem dokonać kontroli nieuczciwego charakteru warunku dotyczącego określenia głównego przedmiotu umowy jedynie wtedy, gdy warunek ten nie jest jasny i zrozumiały³³.

34. W tym względzie Trybunał orzekł, że art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 ustanawia wyjątek od mechanizmu kontroli treści nieuczciwych warunków, przewidzianego w ramach systemu ochrony konsumentów ustanowionego w tej dyrektywie, z uwagi na co przepis ten powinien podlegać wykładni zawężającej³⁴. W związku z tym, aby sąd odsyłający mógł przystąpić do oceny ewentualnej nieuczciwości warunku umownego, należy ustalić, czy warunek ten jest objęty pojęciem „głównego przedmiotu umowy” oraz czy spełniony jest wymóg przejrzystości (prostego i zrozumiałego języka).

³³ Wyrok z dnia 10 czerwca 2021 r., BNP Paribas Personal Finance (C-609/19, EU:C:2021:469, pkt 27).

³⁴ Ibidem, pkt 28.

1. *Pojęcie „głównego przedmiotu umowy”*

35. Odnośnie do, ściślej rzecz ujmując, warunków umownych mieszczących się w pojęciu „głównego przedmiotu umowy” w rozumieniu art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 Trybunał orzekł, że należy uważać za nie te warunki, które określają podstawowe świadczenia w ramach danej umowy i które z tego względu charakteryzują tę umowę. Natomiast warunki, które wykazują charakter posiłkowy względem warunków definiujących samą istotę stosunku umownego, nie mogą być objęte rzeczonym pojęciem³⁵.

36. Do sądu odsyłającego należy zbadanie – w świetle charakteru, ogólnej systematyki i postanowień spornej umowy, a także kontekstu prawnego i faktycznego, w jaki wpisuje się ta umowa – czy warunki, o których mowa w pytaniu sądu odsyłającego, stanowią podstawowy element świadczenia dłużnika polegającego na spłacie kwoty udostępnionej przez kredytodawcę³⁶. Niemniej to jednak do Trybunału należy wyprowadzenie z art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 kryteriów mających zastosowanie podczas takiego badania³⁷.

37. Główne świadczenia w ramach umowy o kredyt polegają na tym, że kredytodawca zobowiązuje się zasadniczo do udostępnienia kredytobiorcy określonej kwoty pieniężnej, zaś kredytobiorca – do spłaty tej sumy w przewidzianych terminach, z reguły z odsetkami³⁸. W umowie o kredyt hipoteczny o zmiennej stopie oprocentowania podstawowe świadczenie kredytobiorcy polegające na spłacie określonej kwoty pieniężnej udostępnionej przez kredytodawcę jest ukształtowane poprzez odniesienie do wysokości odsetek. Tym samym spłata kredytu w oparciu o zmienne oprocentowanie odnosi się co do zasady bezpośrednio do samej natury świadczenia dłużnika, stanowiąc tym samym podstawowy element umowy o kredyt hipoteczny.

38. Sporny warunek umowny przewiduje, że wynagrodzeniem z tytułu umowy o kredyt hipoteczny są odsetki obliczane według zmiennego oprocentowania opartego na wskaźniku WIBOR. Sąd odsyłający stwierdza, że art. 69 ust. 2 pkt 5 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe wyraźnie wskazuje, iż klauzule dotyczące oprocentowania i jego zmiany muszą stanowić część umowy o kredyt. Ponadto rząd polski wyjaśnił w swoich uwagach na piśmie, że zgodnie z art. 29 ust. 1 pkt 8 ustawy o kredycie hipotecznym umowa o kredyt hipoteczny musi określać sposób i warunki ustalania stopy procentowej, na podstawie której obliczane są raty kapitałowo-odsetkowe.

³⁵ Wyrok z dnia 21 marca 2024 r., Profi Credit Bulgaria (Usługi dodatkowe związane z umową o kredyt) (C-714/22, EU:C:2024:263, pkt 60).

³⁶ Wyrok z dnia 10 czerwca 2021 r., BNP Paribas Personal Finance (od C-776/19 do C-782/19, EU:C:2021:470, pkt 53).

³⁷ Ibidem, pkt 54.

³⁸ Wyrok z dnia 21 marca 2024 r., Profi Credit Bulgaria (Usługi dodatkowe związane z umową o kredyt) (C-714/22, EU:C:2024:263, pkt 61).

39. Z zastrzeżeniem weryfikacji przez sąd odsyłający, sporny warunek umowny można uznać za wchodzący w zakres pojęcia „głównego przedmiotu umowy”, a zatem stanowi on w takiej umowie część podstawowego świadczenia kredytobiorcy.

2. *Pojęcie „prostego i zrozumiałego języka” i wymóg przejrzystości*

40. Należy przy tym przypomnieć, że Trybunał orzekł już, iż wymóg sformułowania tekstu prostym i zrozumiałym językiem ma zastosowanie, nawet gdy warunek wchodzi w zakres definicji „głównego przedmiotu umowy” w rozumieniu art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13. Warunki, o których mowa w art. 4 ust. 2, nie podlegają ocenie w przedmiocie nieuczciwości tylko w takim zakresie, w jakim właściwy sąd krajowy powinien uznać, po zbadaniu każdego przypadku z osobna, że zostały one sformułowane przez przedsiębiorcę prostym i zrozumiałym językiem³⁹ (wymóg przejrzystości warunków umownych).

41. Co się tyczy wymogu przejrzystości warunków umownych, Trybunał orzekł, że wymogu tego, powtórnego w art. 5 dyrektywy 93/13, nie można zawęzać jedynie do kwestii zrozumiałości tych warunków pod względem formalnym i gramatycznym. Ponieważ ustanowiony w dyrektywie 93/13 system ochrony opiera się na założeniu, że konsument jest stroną słabszą niż przedsiębiorca między innymi ze względu na stopień poinformowania, omawiany wymóg wyrażania warunków umownych prostym i zrozumiałym językiem, a więc wymóg przejrzystości ustanowiony w owej dyrektywie, musi podlegać wykładni rozszerzającej⁴⁰.

42. W wyroku Gómez del Moral Guasch I Trybunał przeanalizował wymóg przejrzystości w stosunku do warunku umownego przewidującego w ramach umowy o kredyt hipoteczny wynagrodzenie za kredyt w postaci odsetek obliczanych na podstawie zmiennej stopy ustalonej poprzez odniesienie do oficjalnego wskaźnika. Trybunał orzekł, że wymóg przejrzystości należy zatem rozumieć w ten sposób, że powinien on być rozumiany jako nakazujący nie tylko, by dany warunek był zrozumiały dla konsumenta pod względem formalnym i gramatycznym, ale także by właściwie poinformowany oraz dostatecznie uważny i rozsądny przeciętny konsument był w stanie zrozumieć konkretne działanie metody obliczania tej stopy procentowej i oszacować tym samym, w oparciu o jednoznaczne i zrozumiałe kryteria, potencjalnie istotne konsekwencje ekonomiczne takiego warunku dla swoich zobowiązań finansowych⁴¹.

³⁹ Zobacz w tym względzie wyrok z dnia 20 września 2017 r., Andriuc i in. (C-186/16, EU:C:2017:703, pkt 43).

⁴⁰ Wyrok Gómez del Moral Guasch I, pkt 50.

⁴¹ Ibidem, pkt 51.

43. Ponieważ właściwość Trybunału obejmuje jedynie wykładnię przepisów prawa Unii, a więc in casu w szczególności dyrektywy 93/13, wyłącznie do sądu odsyłającego należy dokonanie niezbędnych ustaleń w tej kwestii w świetle wszystkich istotnych okoliczności faktycznych, do których zaliczają się materiały reklamowe i informacje przekazywane przez kredytodawcę podczas negocjowania spornej umowy o kredyt. Ściślej rzecz ujmując, do sądu krajowego należy ustalenie, z uwzględnieniem ogółu okoliczności zawarcia umowy, czy w rozpatrywanej sprawie konsumentowi przekazano wszystkie informacje mogące mieć wpływ na zakres jego świadczenia i pozwalające mu oszacować przede wszystkim całkowity koszt kredytu⁴².

44. W wyroku Gómez del Moral Guasch I Trybunał uznał za istotną dla celów tego badania okoliczność, iż główne elementy dotyczące obliczania wskaźnika referencyjnego mającego zastosowanie do umowy, której dotyczyła tamta sprawa, były łatwo dostępne dla każdej osoby zamierzającej zawrzeć umowę o kredyt hipoteczny⁴³. Dla oceny przejrzystości spornego warunku umownego w tamtej sprawie Trybunał uznał za istotną również okoliczność, że zgodnie z uregulowaniami krajowymi instytucje kredytowe były zobowiązane powiadomić konsumentów o danych dotyczących zmian wskaźnika referencyjnego z okresu poprzedzającego zawarcie umów kredytu⁴⁴.

45. Trybunał doszedł na tej podstawie do wniosku, że sąd odsyłający powinien zbadać, czy w ramach zawarcia umowy będącej przedmiotem tamtej sprawy instytucja udzielająca kredytu rzeczywiście wypełniła wszystkie obowiązki informacyjne przewidziane w uregulowaniach krajowych⁴⁵.

46. W wyroku Kutxabank⁴⁶ Trybunał orzekł, że informacje niezbędne osobom ubiegającym się o kredyt do zrozumienia, co oznacza przyjęcie propozycji umowy kredytu, mogą wynikać z informacji, które nie zostały dostarczone bezpośrednio przez kredytodawcę, pod warunkiem że informacje te są publicznie dostępne, w razie potrzeby dzięki określonym wskazówkom udzielonym w tym celu konsumentowi przez tego kredytodawcę.

47. Co się tyczy w szczególności dostępności informacji, które nie zostały dostarczone bezpośrednio przez przedsiębiorcę, ważne jest, aby ów przedsiębiorca udzielił osobom ubiegającym się o kredyt wystarczająco precyzyjnych i trafnych wskazówek, tak aby mogły one zapoznać się z tymi informacjami bez

⁴² Ibidem, pkt 52.

⁴³ Ibidem, pkt 53.

⁴⁴ Ibidem, pkt 54.

⁴⁵ Ibidem, pkt 55.

⁴⁶ Wyrok z dnia 12 grudnia 2024 r., Kutxabank (C-300/23, EU:C:2024:1026, pkt 83).

podejmowania działań, których nie można racjonalnie oczekiwać od przeciętnego konsumenta⁴⁷.

48. W postępowaniu głównym sporny warunek umowy zawierał odniesienie do zmiennego oprocentowania opartego na wskaźniku WIBOR 6M. Jak już wyjaśniono w pkt 10, a w szczególności w przypisie 8 do niniejszej opinii, WIBOR znajduje się w wykazie kluczowych wskaźników referencyjnych sporządzonym na podstawie art. 20 ust. 1 rozporządzenia 2016/1011. Proces uznania wskaźnika WIBOR za kluczowy wskaźnik referencyjny jest regulowany tym rozporządzeniem, które zgodnie z jego art. 1 zostało przyjęte w celu zapewnienia dokładności, solidności i rzetelności właściwych wskaźników referencyjnych stosowanych w umowach finansowych.

49. Rozporządzenie 2016/1011 uwzględnia nierówną siłę przetargową konsumentów wobec kredytodawców oraz stosowanie standardowych warunków w umowach kredytów hipotecznych i konsumenckich, które wykorzystują wskaźnik referencyjny. Motyw 71 rozporządzenia 2016/1011 stanowi, że w takich sytuacjach konsumenci mogą mieć ograniczony wybór dotyczący stosowanego wskaźnika referencyjnego. W ramach poszukiwania równowagi ustawodawca Unii uważa, że konieczne jest zapewnienie, aby kredytodawcy przekazywali konsumentom co najmniej odpowiednie informacje. W tym celu art. 56 i 57 rozporządzenia 2016/1011 zmieniają, odpowiednio, dyrektywę 2008/48/WE⁴⁸ i dyrektywę 2014/17/UE⁴⁹.

50. W szczególności rozporządzenie 2016/1011 dodaje nowy element informacji [nowy art. 13 ust. 1 lit. ea) dyrektywy 2014/17], które należy przekazać konsumentom przed zawarciem umowy o kredyt hipoteczny opartej na wskaźniku referencyjnym. Ogólne informacje przekazywane przez kredytodawców przy zawieraniu takich umów muszą obejmować „nazwy wskaźników referencyjnych i ich administratorów oraz informację o potencjalnych konsekwencjach dla konsumenta”.

51. W przypadku spornej umowy sąd odsyłający wskazuje, że umowa ta zawierała informacje dotyczące podmiotu, który ustala wskaźnik referencyjny, oraz podstawy, na jakiej ustalany jest ten wskaźnik, terminu depozytu właściwego dla tego wskaźnika, a także sposobu ustalania odsetek na podstawie tego wskaźnika. Sąd ten powziął jednak wątpliwość, czy należy również wyjaśniać, w jaki sposób ustalana jest sama stawka WIBOR i jakie czynniki wpływają na

⁴⁷ Zobacz w tym względzie wyrok z dnia 12 grudnia 2024 r., Kutxabank (C-300/23, EU:C:2024:1026, pkt 84, 90).

⁴⁸ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie umów o kredyt konsumencki oraz uchylająca dyrektywę Rady 87/102/EWG (Dz.U. 2008, L 133, s. 66).

⁴⁹ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 4 lutego 2014 r. w sprawie konsumenckich umów o kredyt związanych z nieruchomościami mieszkalnymi i zmieniająca dyrektywy 2008/48/WE i 2013/36/UE oraz rozporządzenie (UE) nr 1093/2010 (Dz.U. 2014, L 60, s. 34).

zmianę jej poziomu. Kwestia ta odnosi się do twierdzeń przedstawionych przed sądem odsyłającym przez J.J., który zarzucił, że nie udzielono mu wyjaśnień co do zasad ustalania wskaźnika referencyjnego WIBOR ani wyjaśnień na okoliczność faktu, iż wskaźnik ten jest ustalany na podstawie danych dostarczanych przez same banki i że banki mają pewną swobodę w przekazywaniu tych danych.

52. W tym względzie należy wskazać, że rozporządzenie 2016/1011 reguluje metodę ustalania wskaźników referencyjnych w celu zapewnienia ich wiarygodności i dokładności. Z motywu 26 tego rozporządzenia wynika, że prawodawca Unii jest świadomy ryzyka manipulacji, jakie może wystąpić przy dostarczaniu danych wejściowych. Uznaje on, że co do zasady administratorzy wskaźników referencyjnych powinni być zobowiązani do korzystania z danych wejściowych opartych na faktycznych transakcjach. W przypadkach, w których dane transakcyjne są niewystarczające lub nieodpowiednie do zapewnienia rzetelności i dokładności wskaźnika referencyjnego, można jednak wykorzystać inne dane określone w tym rozporządzeniu. Znajduje to odzwierciedlenie w art. 11 rozporządzenia 2016/1011, który określa wymogi dla danych wejściowych na potrzeby opracowania wskaźnika referencyjnego (muszą one w szczególności być „wystarczające do dokładnego i wiarygodnego odzwierciedlenia rynku lub realiów gospodarczych, których pomiar jest celem danego wskaźnika referencyjnego” i być „weryfikowalne”).

53. W motywie 27 rozporządzenia 2016/1011 podkreślono konieczność przyjęcia przejrzystej metody, która zapewni wiarygodność i dokładność wskaźnika referencyjnego. W motywie tym stwierdzono, że przejrzystość nie oznacza publikacji wzoru stosowanego do wyznaczania danego wskaźnika referencyjnego, lecz oznacza raczej ujawnianie elementów wystarczających do tego, aby zainteresowane podmioty mogły zrozumieć, w jaki sposób otrzymano wskaźnik referencyjny, oraz dokonać oceny jego *reprezentatywności, adekwatności i przydatności do zamierzonego stosowania*. Znajduje to odzwierciedlenie w art. 13 tego rozporządzenia, zatytułowanym „Przejrzystość metody”, który nakłada na administratora (w rozumieniu rozporządzenia 2016/1011) obowiązek publikowania lub udostępniania określonych informacji wymienionych w tym artykule.

54. Z powyższych rozważań wynika, że część informacji, które administrator jest zobowiązany opublikować lub udostępnić, muszą stanowić informacje, które pozwalają zainteresowanym stronom, w tym konsumentom, na zrozumienie metody zastosowanej do opracowania wskaźnika referencyjnego na podstawie rozporządzenia 2016/1011. Zgodnie ze wspólnymi ramami wprowadzonymi rozporządzeniem 2016/1011 zapewnienie tego stanowi obowiązek administratora wskaźnika.

55. Ponadto art. 7, 8 i 9 rozporządzenia 2016/1011 przewidują mechanizm rozpatrywania skarg, który zgodnie z motywem 23 tego rozporządzenia ma „umożliwić zainteresowanym podmiotom powiadamianie administratora

wskaźnika referencyjnego o skargach oraz zapewnić obiektywną ocenę zasadności skargi przez administratora wskaźnika referencyjnego”. Mechanizm ten ustanawia specjalną ścieżkę administracyjną dla zainteresowanych stron, w tym konsumentów, umożliwiającą wszczęcie postępowania skargowego w przypadku wątpliwości co do zgodności wyznaczenia wskaźnika z odpowiednimi przepisami prawa Unii.

56. W przypadku gdy kredytodawca proponuje konsumentom umowę o kredyt hipoteczny opartą na wskaźniku referencyjnym, obowiązek udzielenia informacji przez tego kredytodawcę jest określony wyraźnie w art. 13 ust. 1 lit. ea) dyrektywy 2014/17. Jak wskazano powyżej, kredytodawca musi podać konsumentowi „nazwy wskaźników referencyjnych i ich administratorów oraz informację o potencjalnych konsekwencjach dla konsumenta”. Informacje te muszą zostać przekazane potencjalnym kredytobiorcom w wystarczająco precyzyjny i dokładny sposób, tak aby przeciętny konsument mógł uzyskać dostęp do odpowiednich publicznie dostępnych informacji i zapoznać się z głównymi elementami dotyczącymi metody zastosowanej do opracowania wskaźnika referencyjnego. Potencjalne konsekwencje dla konsumenta o istotnym znaczeniu to te, które wynikają z czynników mogących mieć wpływ na zakres zobowiązania konsumenta, w tym w szczególności ryzyko związane z wahaniami zmiennego oprocentowania oraz informacje o głównych elementach powodujących takie wahania.

57. Z analizy ram wskaźnika referencyjnego ustanowionych rozporządzeniem 2016/1011 wynika, że wymóg przejrzystości przewidziany w dyrektywie 93/13, interpretowany w związku z tym rozporządzeniem, nie zobowiązuje kredytodawcy do bezpośredniego przekazywania bardziej szczegółowych informacji na temat metody wyznaczania wskaźnika referencyjnego niż informacje wymagane na podstawie rozporządzenia 2016/1011. Ogólne informacje na temat zastosowanej metody można bowiem znaleźć w rozporządzeniu 2016/1011, a szczegółowe informacje muszą zostać opublikowane lub udostępnione publicznie przez administratora.

58. Jednakże, jak wskazano powyżej, nie zmienia to faktu, że kredytodawca musi podać konsumentowi odpowiednie informacje dotyczące nazwy wskaźnika referencyjnego i jego administratora oraz konsekwencji dla konsumenta w *sposób precyzyjny i dokładny*. Moim zdaniem, gdyby kredytodawca wskazał tylko niektóre elementy zastosowanej metody, w wyniku czego metoda ta i główne elementy powodujące wahania stawki wskaźnika nie zostałyby w pełni ujawnione lub dawałyby zniekształcony obraz charakteru wskaźnika referencyjnego, byłoby to sprzeczne z wymogami przejrzystości i dobrej wiary wynikającymi z dyrektywy 93/13.

59. Podczas rozprawy J.J. podniósł, że został wprowadzony w błąd co do tego, że wskaźnik referencyjny WIBOR składa się z danych transakcyjnych w odniesieniu do pożyczek międzybankowych, podczas gdy w rzeczywistości 98,27 % danych bazowych stanowią szacowania (kwotowania) dostarczone przez

banki uczestniczące w procesie fixingu⁵⁰. J.J. podniósł również, że PKO podał mu informacje sprzeczne z obowiązującymi przepisami prawa i z rzeczywistością gospodarczą. PKO stanowczo zakwestionował te twierdzenia. Podczas rozprawy stwierdził, że udzielił dokładnych i precyzyjnych informacji. Zgodnie z przedstawionym powyżej orzecznictwem Trybunału⁵¹ to do sądu krajowego należy ustalenie, w ramach badania wszystkich okoliczności towarzyszących zawarciu umowy, czy wszystkie informacje mogące mieć wpływ na zakres zobowiązania konsumenta zostały mu przekazane w sposób wystarczająco precyzyjny i dokładny, tak aby umożliwić mu oszacowanie przede wszystkim całkowitego kosztu kredytu.

60. W mojej ocenie na drugie pytanie prejudycjalne należy zatem odpowiedzieć, że art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, iż pozwala on na ocenę nieuczciwego charakteru warunku uwzględnionego w umowie o kredyt hipoteczny zawartej między konsumentem a przedsiębiorcą, który to warunek przewiduje zastosowanie do tej umowy zmiennego oprocentowania opartego na wskaźniku referencyjnym WIBOR 6M, jeżeli warunek ten nie został sformułowany prostym i zrozumiałym językiem (wymóg przejrzystości). Aby spełnić ten wymóg, przedsiębiorca musi poinformować konsumenta w sposób wystarczająco precyzyjny i dokładny o nazwie stosowanego wskaźnika referencyjnego oraz o nazwie jego administratora, a także o potencjalnych konsekwencjach dla konsumenta wynikających ze stosowania tego wskaźnika, tak aby umożliwić mu oszacowanie przede wszystkim całkowitego kosztu kredytu. Sposób, w jaki kredytodawca dostarcza te informacje – pośrednio albo bezpośrednio – musi powodować w rezultacie, aby informacje te w pełni ujawniały zastosowaną metodę i główne elementy powodujące wahania stawki wskaźnika i nie dawały zniekształconego obrazu charakteru wskaźnika.

D. W przedmiocie trzeciego pytania prejudycjalnego: nieuczciwy charakter spornego warunku umownego

61. Mając na uwadze, że ocena wymogu przejrzystości przez sąd odsyłający może prowadzić do stwierdzenia braku przejrzystości w odniesieniu do spornego warunku umownego, Trybunał będzie musiał odnieść się do trzeciego pytania prejudycjalnego. W pytaniu tym sąd odsyłający dąży do uzyskania wskazówek co do tego, czy warunek zawierający zmienną stopę oprocentowania opartą na kluczowym wskaźniku referencyjnym (WIBOR), może być nieuczciwy w rozumieniu art. 3 ust. 1 dyrektywy 93/13 ze względu na przekazanie konsumentowi przez bank niewystarczających informacji i wynikające między innymi z tego nierówne rozłożenie ryzyka między strony umowy⁵².

⁵⁰ Zobacz pkt 16 niniejszej opinii.

⁵¹ Zobacz przypis 42 do niniejszej opinii.

⁵² Zobacz w szczególności pkt 8.1 postanowienia odsyłającego, s. 21.

62. Zgodnie z art. 3 ust. 1 dyrektywy 93/13 warunek umowny zostanie uznany za nieuczciwy, jeżeli stojąc w sprzeczności z wymogami dobrej wiary, powoduje znaczącą nierównowagę wynikających z umowy praw i obowiązków stron ze szkodą dla konsumenta. W tym względzie Trybunał zauważył, że odnosząc się do pojęć „dobrej wiary” i „znaczącej nierównowagi” wynikających z umowy praw i obowiązków stron ze szkodą dla konsumenta, art. 3 ust. 1 dyrektywy 93/13 definiuje w sposób ogólny czynniki, które czynią nieuczciwym postanowienie umowne, które nie było indywidualnie negocjowane⁵³.

63. W celu ustalenia, czy dany warunek powoduje powstanie „znaczącej nierównowagi” wynikających z umowy praw i obowiązków stron ze szkodą dla konsumenta, należy w szczególności uwzględnić przepisy mające zastosowanie w prawie krajowym wobec braku porozumienia stron, tak aby ocenić, czy – a jeśli tak, to w jakim zakresie – umowa ta stawia konsumenta w sytuacji mniej korzystnej niż ta przewidziana przez obowiązujące prawo krajowe. Jeśli chodzi o warunek dotyczący obliczania odsetek w ramach umowy o kredyt, istotne jest również porównanie metody obliczania stawki odsetek przewidzianych przez ów warunek i rzeczywistej stawki tychże odsetek ze stawką odsetek ustawowych, a także ze stawkami odsetek stosowanymi na rynku w chwili zawarcia umowy stanowiącej przedmiot sporu w odniesieniu do kredytu równoważnej wysokości i udzielonego na równoważny okres co w przypadku badanej umowy kredytu⁵⁴.

64. W odniesieniu do kwestii, w jakich okolicznościach taka nierównowaga powstaje „w sprzeczności z wymogami dobrej wiary”, należy stwierdzić, że z uwagi na motyw szesnasty dyrektywy 93/13 sąd krajowy musi w tym zakresie sprawdzić, czy przedsiębiorca traktujący konsumenta w sposób sprawiedliwy i słuszny mógłby racjonalnie spodziewać się, iż konsument ten przyjąłby taki warunek w drodze negocjacji indywidualnych⁵⁵.

65. Ponadto zgodnie z art. 4 ust. 1 owej dyrektywy nieuczciwy charakter warunków umowy musi być oceniany z uwzględnieniem rodzaju towarów lub usług, których umowa dotyczy, i z odniesieniem, w momencie zawarcia umowy, do wszelkich okoliczności związanych z zawarciem umowy. Wynika z tego, że z tej perspektywy należy również ocenić skutki, jakie dany warunek umowny może wywoływać w ramach prawa znajdującego zastosowanie do tej umowy, co wymaga zbadania krajowego porządku prawnego⁵⁶.

66. W tym względzie zgodnie z orzecznictwem właściwość Trybunału rozciąga się na dokonanie wykładni pojęcia „nieuczciwych warunków umowy”

⁵³ Wyrok z dnia 26 stycznia 2017 r., Banco Primus (C-421/14, zwany dalej „wyrokiem Banco Primus”, EU:C:2017:60, pkt 58 i przytoczone tam orzecznictwo).

⁵⁴ Zobacz w tym względzie wyrok z dnia 13 lipca 2023 r., Banco Santander (Odniesienie do oficjalnego wskaźnika) (C-265/22, EU:C:2023:578, pkt 65 i przytoczone tam orzecznictwo).

⁵⁵ Wyrok Banco Primus, pkt 60 i przytoczone tam orzecznictwo.

⁵⁶ Ibidem, pkt 61 i przytoczone tam orzecznictwo.

zastosowanego w art. 3 ust. 1 dyrektywy 93/13 i w załączniku do niej, a także na owo kryterium, jakie sąd krajowy może lub powinien stosować, badając warunek umowny w świetle przepisów tej dyrektywy. Do tego sądu należy zatem ustalenie, w świetle tych kryteriów, czy dany warunek umowny jest rzeczywiście nieuczciwy w okolicznościach danej sprawy. Oczywiście jest zatem, że Trybunał musi ograniczyć się w swej odpowiedzi do udzielenia sądowi odsyłającemu wskazówek, które ten ostatni powinien uwzględnić przy okazji dokonywania oceny nieuczciwego charakteru rozpatrywanego warunku umownego⁵⁷.

67. W sporze w postępowaniu głównym kwestię nieuczciwego charakteru warunku umownego podniesiono w kontekście przekazania konsumentowi przez kredytodawcę niewystarczających lub niedokładnych informacji oraz wynikającego między innymi z tego nierównego rozłożenia ryzyka między strony umowy. Jednakże fakt, że warunek nie spełnia wymogu przejrzystości, który, jak wspomniano powyżej, wymaga przekazania konsumentowi wystarczających i dokładnych informacji, sam w sobie nie czyni warunku nieuczciwym w rozumieniu art. 3 ust. 1 dyrektywy 93/13⁵⁸. W celu ustalenia, że warunek umowny jest nieuczciwy, sąd odsyłający jest zobowiązany do przeprowadzenia pełnej oceny kryteriów wynikających z orzecznictwa Trybunału.

68. W związku z tym należy zauważyć, że wątpliwości wyrażone przez sąd odsyłający wydają się koncentrować na dwóch różnych kwestiach: (i) dostarczeniu konsumentowi odpowiednich informacji dotyczących ryzyka wynikającego z zastosowania zmiennego oprocentowania w spornym kredycie oraz (ii) dostarczeniu odpowiednich i precyzyjnych informacji dotyczących ustalania wskaźnika WIBOR.

69. O ile jednak sądy krajowe w sprawach cywilnych, takich jak spór w postępowaniu głównym, mogą na podstawie dyrektywy 93/13 oceniać warunki umowne oparte na wskaźnikach referencyjnych takich jak WIBOR⁵⁹, o tyle *nie mogą* one badać *metody* ustalania takich wskaźników na podstawie wspomnianej dyrektywy, ponieważ takie badanie wykracza poza zakres stosowania dyrektywy 93/13. Co więcej, jak wyjaśniono powyżej⁶⁰, rozporządzenie 2016/1011 ustanowiło specjalny mechanizm rozpatrywania skarg mający na celu zapewnienie zainteresowanym stronom, w tym konsumentom, specjalnej ścieżki administracyjnej umożliwiającej wszczęcie procesu skargowego w przypadku wątpliwości co do zgodności wyznaczenia wskaźnika z odpowiednimi przepisami

⁵⁷ Wyrok Banco Primus, pkt 57 i przytoczone tam orzecznictwo.

⁵⁸ Postanowienie z dnia 17 listopada 2021 r., Gómez del Moral Guasch (C-655/20, EU:C:2021:943, pkt 37).

⁵⁹ Wynika to z proponowanych przeze mnie odpowiedzi na pytania prejudycjalne pierwsze i drugie. Możliwe, że w innych państwach członkowskich, ze względu na obowiązujące krajowe ramy prawne, podobne warunki umowne są de facto wyłączone z zakresu stosowania dyrektywy 93/13.

⁶⁰ Punkt 55 niniejszej opinii.

prawa krajowego lub prawa Unii. Jak zauważyła Komisja, zezwolenie krajowym sądom cywilnym na weryfikację metody ustalania kluczowych wskaźników referencyjnych w drodze oceny nieuczciwego charakteru warunku umownego na podstawie dyrektywy 93/13 podważyłoby *szczególny system zarządzania* kluczowymi wskaźnikami referencyjnymi ustanowiony przez prawodawcę Unii na mocy rozporządzenia 2016/1011.

70. W konsekwencji w sporze w postępowaniu głównym ocena sądu krajowego powinna ograniczać się do spornego warunku umownego i do wszystkich okoliczności towarzyszących zawarciu umowy, a z zakresu tej oceny powinno się wyłączyć kwestie związane z systemem zarządzania wskaźnikami ustanowionym rozporządzeniem 2016/1011.

71. W szczególności do sądu krajowego należy sprawdzenie, czy przedsiębiorca przekazał konsumentowi wszystkie istotne informacje umożliwiające mu ocenę skutków ekonomicznych spornego warunku umownego dla jego zobowiązań finansowych. Czyniąc tak, sąd ten powinien pamiętać, że przejrzysty charakter warunku umownego, zgodnie z wymogami dyrektywy 93/13, stanowi jeden z czynników, które należy wziąć pod uwagę przy dokonywaniu oceny nieuczciwego charakteru tego warunku⁶¹.

72. W odesłaniu prejudycjalnym sąd odsyłający stwierdza, że warunki umowne dotyczące zmiennego oprocentowania opartego na wskaźniku WIBOR można postrzegać jako sprzeczne z wymogiem dobrej wiary i powodujące znaczącą nierównowagę wynikających z umowy praw i obowiązków stron ze szkodą dla konsumenta na tej podstawie, że konsumenta nie poinformowano należycie o ekspozycji na ryzyko związane ze zmiennym oprocentowaniem, a ryzyko to nie zostało równo podzielone między te strony. Sąd odsyłający stwierdza również, że PKO jako kredytodawca znał sposób ustalania wskaźnika WIBOR i miał świadomość istniejących wątpliwości co do przejrzystości ustalania stawki WIBOR, ale nie zdecydował się na poinformowanie o tym konsumenta. Zdaniem sądu odsyłającego może to być postrzegane jako źródło braku równowagi między stronami umowy w odniesieniu do wszystkich aspektów związanych z tą umową⁶².

73. W tych okolicznościach do sądu odsyłającego należy zbadanie, czy sporny warunek umowny ma nieuczciwy charakter w rozumieniu art. 3 ust. 1 dyrektywy 93/13, co powinno odbyć się w drodze przeprowadzenia pełnej oceny kryteriów wynikających z orzecznictwa Trybunału. Ocena ta musi obejmować w szczególności kwestię braku jasnych informacji, które mogłyby ograniczyć zdolność J.J. do zrozumienia ekonomicznych konsekwencji spornej umowy. W tym kontekście sąd odsyłający musi zbadać, czy nieprzekazanie dokładnych

⁶¹ Wyrok z dnia 13 lipca 2023 r., Banco Santander (Odniesienie do oficjalnego wskaźnika) (C-265/22, EU:C:2023:578, pkt 66).

⁶² Postanowienie odsyłające, s. 26, pkt 1 i nast.

i wystarczających informacji mogło doprowadzić do zaburzenia równowagi na korzyść banku do tego stopnia, że spowodowało znaczącą nierównowagę wynikających ze spornej umowy praw i obowiązków stron ze szkodą dla konsumenta. W związku z tym sąd odsyłający musi ocenić w tym celu, czy kredytodawca (PKO), traktujący konsumenta (J.J.) w sposób sprawiedliwy i słuszny, mógł rozsądnie zakładać, że konsument ten przyjąłby taki warunek w drodze negocjacji indywidualnych umowy⁶³. Dlatego też należy sprawdzić, czy konsument wyraził świadomą zgodę na ryzyko związane ze stosowaniem spornego warunku umownego po otrzymaniu pełnych i dokładnych informacji.

74. Co więcej, sąd odsyłający musi ocenić, czy informacje przekazane konsumentowi przez kredytodawcę zostały przedstawione w sposób neutralny i obiektywny oraz czy nie prowadziły konsumenta do przekonania, że wybór spornego warunku umownego i wskaźnika WIBOR był dla niego korzystny, podczas gdy w rzeczywistości tak nie było.

75. Wynika z tego, że odpowiedź na trzecie pytanie prejudycjalne powinna brzmieć, iż art. 3 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że zobowiązuje on sąd krajowy do dokonania oceny, czy warunek umowny dotyczący zmiennej stopy oprocentowania opartej o wskaźnik referencyjny WIBOR – stojąc w sprzeczności z wymogiem dobrej wiary – powoduje znaczącą nierównowagę wynikających z umowy praw i obowiązków stron ze szkodą dla konsumenta. Czyniąc to, sąd krajowy w ogólnej ocenie nieuczciwego charakteru warunku umownego musi sprawdzić, czy kredytodawca, traktujący konsumenta w sposób sprawiedliwy i słuszny, mógł racjonalnie założyć, że konsument ten przyjąłby taki warunek w drodze negocjacji indywidualnych umowy. W tym celu należy sprawdzić, czy konsument wyraził świadomą zgodę na ryzyko wynikające ze stosowania spornego warunku umownego po otrzymaniu pełnych i dokładnych informacji. Ocena ta nie może jednak odnosić się do wskaźnika WIBOR jako takiego ani do metody jego ustalania.

IV. Wnioski

76. W świetle powyższych rozważań proponuję, aby na pierwsze, drugie i trzecie z pytań prejudycjalnych Sądu Okręgowego w Częstochowie (Polska) Trybunał odpowiedział w następujący sposób:

- 1) Artykuł 1 ust. 2 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich

należy interpretować w ten sposób, że warunek umowny uwzględniony w umowie o kredyt hipoteczny zawartej między konsumentem a przedsiębiorcą, który to warunek przewiduje, że oprocentowanie mające zastosowanie do kredytu jest oprocentowaniem zmiennym opartym na

⁶³ Zobacz pkt 64 niniejszej opinii i przytoczone tam orzecznictwo.

wskaźniku referencyjnym WIBOR 6M, jest objęty zakresem stosowania tej dyrektywy, jeżeli przepisy krajowe nie przewidują obowiązkowego stosowania tego wskaźnika i jego określonej stawki, niezależnie od wyboru dokonanego przez strony umowy.

2) Artykuł 4 ust. 2 dyrektywy 93/13

należy interpretować w ten sposób, że pozwala on na ocenę nieuczciwego charakteru warunku uwzględnionego w umowie o kredyt hipoteczny zawartej między konsumentem a przedsiębiorcą, który to warunek przewiduje zastosowanie do tej umowy zmiennego oprocentowania opartego na wskaźniku referencyjnym WIBOR 6M, jeżeli warunek ten nie został sformułowany prostym i zrozumiałym językiem (wymóg przejrzystości). Aby spełnić ten wymóg, przedsiębiorca musi poinformować konsumenta w sposób wystarczająco precyzyjny i dokładny o nazwie stosowanego wskaźnika referencyjnego oraz o nazwie jego administratora, a także o potencjalnych konsekwencjach dla konsumenta wynikających ze stosowania tego wskaźnika, tak aby umożliwić mu oszacowanie przede wszystkim całkowitego kosztu kredytu. Sposób, w jaki kredytodawca dostarcza te informacje – pośrednio albo bezpośrednio – musi powodować w rezultacie, aby informacje te w pełni ujawniały zastosowaną metodę i główne elementy powodujące wahania stawki wskaźnika i nie dawały zniekształconego obrazu charakteru wskaźnika.

3) Artykuł 3 ust. 1 dyrektywy 93/13

należy interpretować w ten sposób, że zobowiązuje on sąd krajowy do dokonania oceny, czy warunek umowny dotyczący zmiennej stopy oprocentowania opartej o wskaźnik referencyjny WIBOR – stojąc w sprzeczności z wymogiem dobrej wiary – powoduje znaczącą nierównowagę wynikających z umowy praw i obowiązków stron ze szkodą dla konsumenta. Czyniąc to, sąd krajowy w ogólnej ocenie nieuczciwego charakteru warunku umownego musi sprawdzić, czy kredytodawca, traktujący konsumenta w sposób sprawiedliwy i słuszny, mógł racjonalnie założyć, że konsument ten przyjąłby taki warunek w drodze negocjacji indywidualnych umowy. W tym celu należy sprawdzić, czy konsument wyraził świadomą zgodę na ryzyko wynikające ze stosowania spornego warunku umownego po otrzymaniu pełnych i dokładnych informacji. Ocena ta nie może jednak odnosić się do wskaźnika WIBOR jako takiego ani do metody jego ustalania.